

Наталія МУСІЄНКО

КИЇВ У КОНТЕКСТІ ЗАБУДОВНИХ ВІЙН XXI СТОЛІТТЯ

Case Study — Metro «Teatralna» (2005–2009)

Вступ. Місто з'явилося як результат пошуку людиною захисту і від грізних сил природи, і від небезпеки, що її ніс із собою «інший», той, хто належав до сусіднього племені або народу, і тому найчастіше сприймався як ворог. Ю. Лотман підкреслював, що однією із суттєвих ознак всякої культури є розмежування загального простору (універсуму) на внутрішню — культурну, свою, і зовнішню — позакультурну, чужу сфери. Де замкнута культурна сфера ототожнювалась з упорядкованістю, організованістю (космічною, релігійною, соціальною, політичною), а зовнішня — із світом зла, дезорганізації, хаосу, ворожих культурних і політичних сил. Природно, що створювані людиною внутрішні топоси: дім, міська площа, або обнесений стіною міський простір, ставали об'єктом особливих культурних переживань [1]. Міста ставали центрами тяжіння і концентрували в собі і матеріальні та духовні багатства. Саме біля міст гуртувались майбутні нації.

Для людини нового часу міста стали головними точками прояву її пасіонарності, застосування і виявлення культурних сил. В індустріальну і, особливо, постіндустріальну епохи місто перестає бути впорядкованим Космосом, що захищав її від не передбачуваного Хаосу дикої природи, а людина поступово починає губити в ньому свої орієнтири. В мистецтві народжується образ міста-лабіринту, де людина втрачає свою особистісну ідентичність. Народжується нова міфологія — міфологія міста [2]. Технологічне міське мистецтво кінематографу першими об'єктами, вартими уваги і відтворення, обрало саме природу рукотворну: бетонне тіло вокзального перону, до якого наближається, видихаючи хмари пару, потяг. І натовп, неначе виплюнутий відкритими воротами фабрики, розтікається міськими вулицями [3].

Ці люмберівські кадри кияни вперше побачили 1897 р. у приміщенні театру Бергоньє на розі вулиць Фундуклеївської (тепер Богдана Хмельницького) та Пушкінської. Перехрестя це, від заснування до сьогодення, стало свідком

багатьох важливих політичних, просвітницьких, мистецьких, а головне — громадських подій. Пасіонарною зоною міста.

Історія розбудови місцевості. 1834 року було затверджено Положення про устрій міста Києва, а в 1833–1837 рр. розроблено новий генеральний план міста, авторами якого виступили відомі архітектори В. Беретті та Л. Станзані, а також міський землемір Л. Шмігельський. В єдине ціле злилися досі роз'єдані Верхнє місто, Печерськ та Поділ. Розпочалася забудова великого пустища, що пролягало за Золотими воротами і доходило до Хрещатої долини. Споруджений за проектом В. Беретті у 1834–1842 рр. Університет св. Володимира у містобудівному відношенні підпорядковував собі формування навколишніх кварталів і обумовив новий рівень всього міста. Було прокладено кілька центральних магістралей сучасного Києва, зокрема, вулиці Кадетську (Б. Хмельницького) Володимирську, Бібіковський бульвар (бульв. Т. Шевченка).

Сьогодні вулиця Богдана Хмельницького є однією з найважливіших планувальних осей Києва. Вона проходить у північно-західному напрямку і піднімається від Хрещатика до Володимирської, потім іде Старокиївським плато, а від вулиці Михайла Коцюбинського круто спускається донизу до перетину з вулицею Олесь Гончара. Кадетською її назвали, оскільки тут передбачалось звести кадетське училище. Натомість, на вулиці відкрили інші навчальні заклади: Колегію Павла Галагана і Першу жіночу гімназію, для якої колишній губернатор І. Фундуклей пожертвував власні будинки. З 1869 по 1919 р. вулиця називалась Фундуклеївською. Тепер у будівлі Жіночої гімназії знаходиться НАК Нафтогаз України. У 1919–1992 рр. вулиця носила ім'я Леніна, адже за радянською міфологією так обов'язково називали одну з центральних вулиць кожного населеного пункту. Сучасна назва існує з 1992 р. Магістраль також називали «вулицею трьох театрів», що повністю відповідає її духу. Там, де планували звести будівлі кадетського корпусу, побудували Анатомічний театр. На розі з вулицею Володимирською — спочатку міський театр, потім, після пожежі на зламі XIX–XX ст. — Оперний театр. Академік архітектури В. Шрьотер створив його у формах французького Ренесансу. На перетині з Пушкінською — театр Бергоньє, який французький підприємець спочатку відкрив як цирк. Зараз там знаходиться Національний академічний театр російської драми імені Лесі Українки.

Вулиця Пушкінська пролягає східним схилом Старокиївського плато і з'єднує вулицю Прорізну з площею Льва Толстого. У 1840-х вона мала назву Єлизаветинської, а з 1870-х Новоєлизаветинської. Сучасна назва існує з 1899 р. з нагоди 100-річчя зі дня народження О. Пушкіна [4]. Складний рельєф з перепадом висот вулиці Пушкінської зтягнув облаштування територій на декілька десятиліть, аж доки проїжджі частини було забруковано, а на місці старих просторих садиб сформувалась периметральна забудова з глибинним розпла-

нуванням кожної ділянки. Тоді за новою розпланувальною схемою було утворено садиби на розі Фундуклеївської та Пушкінської, у тому числі, по вул. Пушкінській, 20 і 18 (остання адреса тепер — Богдана Хмельницького 7). Архівні джерела вказують на перших власників, зокрема, ділянки 20 по вулиці Єлизаветинській. Ним був титулярний радник Р. Шафирович: ім'я зафіксоване на плані 1871 р. [5]. Тоді забудова була розташована за периметром ділянки і складалася з одноповерхових споруд і великого саду. За купчою 5.09.1878 садиба перейшла у власність чиновника А. І. Павловича [6]. Садиба, що виходила на вулицю Фундуклеївську, як видно з того-таки плану, належала колезькому раднику Климовичу.

У березні 1871 року її викупає Г. Галаган, український меценат. Він заснував тут відомий приватний заклад для юнаків на вшанування пам'яті свого єдиного сина Павла, який мріяв отримати гарну освіту і принести користь вітчизні, але загинув у молодому віці. Для Колегії Галаган придбав ще одну садибу поряд на розі Олексіївської (Терещинківської) і Фундуклеївської. На перетині тепер вулиць Б. Хмельницького і Терещинківської досі стоїть головний корпус Колегії — двоповерховий будинок, побудований у стилі пізнього класицизму за проектом архітектора О. Шіле (1870 р.). Тут були розміщені навчальні приміщення, бібліотека, спальні, домовою церква. Колегія існувала з 1870 по 1917 р. Програма чотирирічної освіти відповідала старшим класам гімназії, мала гуманітарний характер і готувала учнів до Університету св. Володимира. 40% учнів навчались безкоштовно. Після закриття Колегії Павла Галагана 1917 р. її споруди використовували різні державні установи. Зокрема, у 1917–1918 рр. у головному корпусі знаходилося Генеральне секретарство військових справ, яке очолював С. Петлюра. Вважається, що саме тут був підписаним Третій Універсал, що ним 7(20).11.1917 була проголошена УНР. Зараз у цьому будинку знаходиться Національний музей літератури України.

Углибини садиби Колегії розміщувалися маленькі будівлі. У 1936–1939 рр. тут було споруджено великомасштабний шестиповерховий житловий будинок артистів оперного театру (нині будинок по вул. Пушкінській, 20). Разом з сусіднім будинком архітекторів (вул. Богдана Хмельницького, 9-В) він складає єдиний комплекс. Автори проекту — О. Лінецький, Я. Штейнберг, О. Смик, С. Барзилович, Г. Благодатний — використали у композиційному і декоративному вирішенні прийоми і елементи класицизму.

Після того як 1981 р. колишній будинок Галаганів на розі вулиць Пушкінської та Леніна розібрали під час будівництва станції метро «Ленінська» (тепер «Театральна»), будинок артистів Оперного театру зайняв достойне місце на першій лінії вулиці, на що схвально зреагували архітектори міста, зокрема М. Жаріков, головний архітектор Києва у 1986–1992 рр.

З метою збереження ансамблю перехрестя, а також дотримання правил безпеки метро і ДБН, архітектори і будівельники Києва утрималися від подальшого будівництва на кутовій ділянці. «Зеленбуд» міста розбив вишуканий квітковий партер, а згодом сквер, що привертав увагу, слугуючи для відпочинку. Аж доки у травні 2003 р. Київрада, всупереч законодавству України, без обговорення з громадськістю, надала ділянку в довгострокову оренду для будівництва торговельно-офісного центру товариству «Альянс-Центр». Цей факт спричинив тривале протистояння громади і влади у столиці, а також надовго позначив невеликий колишній сквер над станцією метро «Театральна» як номер один у списку київських забудовних війн.

Забудовні війни. Забудовні війни, що позначають цілий період у новітній історії Києва й інших українських міст, є поширеним у світі явищем. Вони пов'язані з проявом злочинних угруповань, виникнення та діяльність яких зумовлено падінням авторитету державних установ і недостойним виконанням ними владних повноважень, а також надмірною бюрократизованістю влади. І чиказький синдикат, і сицилійська коза-ностра швидко освоїли будівельний бізнес: використовуючи корупцію і хабарництво державного апарату, вони багатіли на будівельних підрядах. Криваві розборки трапляються не тільки через наркотики й ігровий бізнес: будівництво на ласих шматках землі як джерело надприбутків спричиняє зіткнення у різних країнах світу в різні часи. Приборкання злочинних апетитів дає широкий матеріал для вивчення та висновків.

2004 року світ облетіло ім'я власника автомаєстерні зі штату Колорадо — Марвіна Хімейєра. Промислова компанії націлилася на землі у місті Гранбі для будівництва промислових об'єктів. На це погодилися місцева мерія, банки, навіть місцева газета виступила у підтримку забудовників. Проте Марвін не хотів продавати свою земельну ділянку і виступив проти. Його штрафували й принижували — він вирішив помститися, переобладнав бульдозер на танк, і 4.06.2004 поїхав на ньому крушити мерію. Навіть поліція не могла з ним впоратися. Закінчилася історія трагічно: Марвін покінчив з собою в кабіні бульдозера, зруйнувавши перед тим півміста. Київські активісти вважають цей день символічним днем борця з незаконними забудовами. На території гарячої київської точки — Жовтневої лікарні — поставили йому символічний пам'ятник: бульдозер забудовників обклали шиферними листами.

У Києві незалежної доби такі зіткнення набули постійного характеру і отримали назву забудовних чи будівельних війн. З нашої точки зору, перший прикметник точніше характеризує це явище, що має підґрунтя перерозподілу комунальної власності організованою злочинністю. Важливо підкреслити, що протистояння корупційним діям є проявом громадянської свідомості і демократії. Важко собі уявити виявлення подібної незгоди у тоталітарні часи. Коли підкла-

дали вибухівку під Михайлівський Золотоверхій собор чи нищили інші пам'ятні місця Києва. Список київських забудовних війн, на жаль, є великим і постійно поновлюється новими протистояннями громадян з владою та бізнесом [7].

Які ж тенденції: злочинні чи демократичні — перемагають сьогодні у київських забудовних війнах? Неможливо дати відповідь без розв'язання головної проблеми — системної кризи влади у державі. Причини її полягають, зокрема, у «совковому» минулому і схильності до жорсткої владної вертикалі; святій упевненості, що існує міфічний всемогутній персонаж: Президент, Прем'єр, Генеральний прокурор, мер міста тощо (потрібне підкреслити), — який може вирішити будь-яке питання вольовим втручанням.

Забудовні війни, попри негативну руйнівну сутність, у той самий час гуртують і гартують суспільство, дають громадянам однозначну відповідь, що вони самі мають вирішувати свої проблеми, а вищезгадані поважні високопосадовці — слугувати громаді. Головним є питання — як змусити останніх слугувати? Це пізнається складним шляхом від нової демократії до демократії сталої, розвинутої, яким би тернистим цей шлях не був. Адже основним завданням розвинутої демократії є постійний та ефективний контроль суспільства за владою.

У більшості випадків сили у забудовних війнах є нерівними. З одного боку, мешканці міста, а з іншого — корупційна зв'язка чиновників і грошей для отримання надприбутків. Схема є традиційною — гроші йдуть міністерствами і відомствами і... домовляються. Кожний окремий погоджувальний підпис окремого чиновника є лише маленьким гвинтиком у масштабній корупційній будівлі. Кожний такий чиновник вважає себе лише трохи винуватим (якщо вважає). Коли порушення складаються в одне ціле, то громадські інтереси нехтуються, а чинне законодавство порушується. Отже, основною причиною забудовних війн є корупція. Чи є у громадян шанс вийти переможцями?

Спробуємо дослідити це на конкретному прикладі перехрестя вулиць Богдана Хмельницького та Пушкінської, де в культурно-історичному ареалі, зоні І категорії забудови, у грошей виникла ідея побудувати черговий торговельний центр для отримання надприбутків без згоди громади міста та порушуючи чинне законодавство.

Хронологія подій. 29.05.2003 Київська міська рада прийняла рішення № 486-2/646 «Про надання і вилучення земельних ділянок та припинення права користування землею», пунктом 36 якого був затверджений проект відведення земельної ділянки ТОВ «Альянс-Центр» для будівництва, експлуатації та обслуговування офісно-торговельного центру на вул. Богдана Хмельницького, 7 у Шевченківському районі м. Києва». Чим керувалися Київрада і мер міста О. Омельченко, відомо — тодішній голова Бюджетного комітету Київради В. Присяжнюк пролобіював рішення оренди у корисливих цілях.

Коли інформація стала відома громадськості, кияни виступили категорично проти забудовних планів, провели громадські слухання, результати яких були затвердженні рішенням Київради № 28/3492 від 6.10.2005 «Про заходи з реалізації резолюцій громадських слухань щодо збереження історичної забудови, природно-заповідних територій та упорядкування територій зелених насаджень загального користування міста Києва». Якими прекрасними були плани громади: парк і фонтан, краса і спокій. Проте зовсім іншими — у забудовника.

Цікаво, що позитивну будівельну експертизу, попри порушення ДБН, забудовник отримав під час т. зв. «помаранчевої революції». Коли кияни відстоювали свій вибір на Майдані, чиновники відчували непевність і нестабільність ситуації в країні, і дехто з них розраховував на безкарність прямих порушень. Знадобилось п'ять років рішучих протестів і наполегливих вимог громадян, щоб у квітні 2009 р. Мінрегіонбуд, а точніше підлегла йому ДП «Укрдержекспертиза», відкликала позитивний висновок комплексної державної експертизи, виданий службою «Київдержекспертиза» на таке будівництво 06.12.2004.

Іронією долі чи школою демократії можна назвати той факт, що саме після «помаранчевої революції», 30.12.2005 розпочалася забудовна війна у Театральному сквері. Можна з упевненістю твердити, що різкий спротив громадян був відгуком Майдану, вірою у можливість відстояти свої права через відкрите мирне протистояння. Проте, надавши нації натхнення, підсиливши її імідж у світі, Майдан створив у багатьох учасників помилкове враження, що їх місія *вже* виконана і делеговані ними політики самі приведуть країну до процвітання. Майдан утвердив віру громади в себе, проте шлях до реальної демократії і процвітання країни є довгим, тернистим і неможливим без участі громади.

В ніч на 30.12.2005 Театральний сквер було обнесено дерев'яним парканом. Новорічний сюрприз глибоко вразив мешканців прилеглих будинків і артистів театру. Вони своїми силами дуже швидко знесли паркан і розбили намети за підтримки громадських організацій Коаліції учасників помаранчевої революції, Форуму спасіння Києва та Партії Зелених. Намети простояли зимові свята, а кияни, за майданівськими звичаями, поїли і годували протестувальників. Важливо зауважити, що сквер цей знаходиться не просто в центрі Києва, а поруч з мерією міста і з Шевченківською РДА. 13 січня о шостій ранку до наметів прибув Олександр Омельченко і заявив, що, доки він буде мером, тут буде сквер. Аби зняти соціальну напругу і намети в столиці, мер дав розпорядження висадити у сквері великі блакитні ялинки для прикраси центру, а паркан демонтувати. Перед Водохрещем міські служби розбирали паркан, протестувальники — намети, потім разом висаджували ялинки: не тільки мерські, блакитні, а свої, маленькі з горщиків, які щойно прикрашали оселі на різдвятих святах. Нарру end?

Проте вже наприкінці квітня 2006 р. «Газета по-киевски» з тривогою повідомила: «В Києві оживилися проблемні забудови. Тиждень тому ходили “землеміри” по скверу на розі Пушкінської і Хмельницького... Взимку, коли “хазяї” життя поставили тут будівельний паркан, інтелігентні мешканці Пушкінської швидко розібрали його і поставили намети. Через два тижні втрутився мер О. Омельченко, і районзеленбуд висадив ялинки. Тепер ці ялинки збираються рубати. І посилаються знов-таки на розпорядження Омельченка» [9].

Вибори Київського міського голови навесні 2006 р. закінчилися поразкою О. Омельченка. Мером став Л. Черновецький, який протягом кампанії постійно заявляв, що зупинить забудовні війни. Невдовзі після виборів, у ніч на 30.05.2006 знамениті ялинки на «Театральній», на які Зеленбуд витратив 80 тис. гривень податків, викопали і вивезли у невідомому напрямку. «Забудовні війни в місті розгоряються з новою силою, — занепокоєна «Газета по-киевски», — компанія «Альянс-Центр» за ніч збудувала паркан біля маленького скверику з квітучим бузком. Проте вже в 12:20 він був знесений мешканцями. Не врятували і залізні перекриття. До пікетників доєднався народний артист Анатолій Хостікоєв. Він обома руками ЗА, щоб знести паркан і залишити у спокої це місце... Це був оазис між театрами, а його зносять, щоб побудувати черговий бутік з маечками за 1 000 грн.!» [10] «Київська громада збентежена, адже вона сподівалася, що з дерибаном землі з приходом нової влади буде покінчено» — пише «Українська столиця» [11]. Дійсно, кияни мали надію, що новий мер зупинить забудовні війни, зокрема, на «Театральній». Натомість у червні 2006 р. столичні газети зарясніли красномовними заголовками, наче вісті з фронтів: «Будівельні війни Києва» [12], «Супербутік замість пам'ятника» [13], «Районні депутати підтримали супротивників будівництва на метро “Театральна”» [14], «Райрада проти будівництва» [15].

Забудовна війна на «Театральній» набуває постійних репортерів: Катерина Фонтаній, на той час журналістка газети «Сегодня», професійно і активно інформує громадськість про перебіг подій: «Війна за “п'ятачок” на “Театральній”» [16], «Биструшкін швидко відізвав свій підпис» [17], «У центрі Києва продовжують скандальне будівництво» [18], «Драма на Театральній перетворюється на війну» [19], «Кухаренко заборонив будівництво» [20], «Будівництво на «Театральній» призупинили, проте не заборонили» [21].

Громада Києва активно протистоїть будівництву. Іде постійний збір підписів протесту. До екологічного прокурора звертаються з заявою про кримінальну відповідальність щодо нічних крадіїв ялинок. Окрім наметів і пікетів, щоб підкреслити мистецьку сутність перехрестя, Протестувальники влаштовують концерти духового оркестру та художні виставки просто неба. Борються за сквер за допомогою мистецтва. Цікаво, що київська художниця Ліна Бекетова

напередодні цієї забудовної війни намалювала картину, де на ділянці, що стала полем забудовного бою, розмістила своєрідний пікет: мешканців та артистів під парасолями кафе Бергоньє, а на задньому плані — будинок артистів оперного театру по Пушкінській, 20. Художня візія?

«Список підтримуючих акцію протесту вивішено на спеціальному стенді, — пише газета «День». — Тут і екологічні організації, і діячі мистецтва, і прості городяни. — І стурбовано продовжує, — за даними громадських екологічних і правозахисних організацій, практично всі дозволи на будівництво в столиці видаються з тими чи іншими порушеннями законодавства, тому не можуть вважатися правомірними» [22].

Будівництво на «Театральній» ведеться з порушенням державних будівельних норм при проектуванні, чинних правил забудови столиці, відсутністю дозволу органу з питань охорони історичного середовища, що є обов'язковим згідно з рішенням Київради від 29.05.2003 № 486-2/646, а також ігноруванням інтересів жителів будинків, прилеглих до будівництва, і небезпекою руйнування станції метро. Активність громадян, а також постійна увага преси і телебачення змушує занервувати чиновницький апарат. Газета «Громадська рада» випускає тематичний номер під назвою «Кулачні бої біля театру ім. Лесі Українки» [23]. «Міазми просякли центр столиці» [24] — відзначає газета «Уікенд». ОСББ «Пушкінська 20» проводить 7.07.2006 круглий стіл в агентстві Укрінформ «Незаконне будівництво на місці театального скверу по вул. Б. Хмельницького, 7». Чиновники починають відзивати підписи-погодження будівництва. Першим — Управління культури і мистецтва КМДА, потім Шевченківська РДА після відповідного рішення Шевченківської райради, а 26.06.2006 будівництво призупиняється приписом Управління державного архітектурно-будівельного контролю КМДА. У приписі ясно зазначено вимогу усунути суттєві порушення ДБН і відсутність погодження проекту Управлінням охорони культурної спадщини виконавчого органу Київради (КМДА). Адже від будинку акторів до новобудови запланована відстань лише шість метрів, а згідно з нормами, а саме з п. 3.13 на с. 9 ДБН 360-92** «Планування і забудова міських і сільських поселень», чітко вказано, що відстань між продольними сторонами будинків повинна бути не менше 20 м, між торцями будинків не менше 15 м. Таким чином, новобудова має стояти просто посередині вулиці Богдана Хмельницького.

Місто з нетерпінням очікує сесію Київради, що розглядатиме скандал. Прокурор Києва вносить на сесію протест щодо забудови. Напередодні забудовне поле бою пікетує Блок Черновецького — отже, позиція мера стає зрозумілою. «Якби не його зайнятість, він би стояв біля кожного скандального будівництва», — запевняють пікетувальники [25]. За пропозицією Л. Черновецького, Київрада рішенням від 13.07.2006 № 55/55 скасовує власне рішення

від 29.05.2003 № 3486-2/646 щодо надання зазначеної земельної ділянки в орендне користування ТОВ «Альянс-Центр» у зв'язку із протестами місцевих мешканців та у зв'язку з тим, що в результаті обстеження станції метро «Театральна» встановлено, що існувала загроза життю киян.

«Фініта ля забудова!» [26] — радісно сповіщає у середині літа К. Фонтаній. Протестувальники зраділи перемозі і роз'їхалися у відпустки з повною впевненістю, що коли повернуться — на місті паркану знову побачать сквер. Проте, здавалося б, щасливий кінець цієї історії був, насправді, тільки початком бурхливих перипетій.

Справжня ціна перемоги. Тільки два квартали відділяють ріг київських вулиць Богдана Хмельницького і Пушкінської від Майдану Незалежності. Менш ніж два роки пройшло від подій на Майдані до забудовної війни на «Театральній». Маленька перемога на «Театральній» за емоційною складовою була послідовницею великої Майданної. Помилки — теж. Громадяни мало усвідомлювали, що головним є щоденний контроль за владою, у тому числі за своїми вибореними правами.

Влітку 2006 р. громада залишила Київраді провадити у життя її ж рішення, а забудовник подав скаргу до суду. О. Омельченко у телеінтерв'ю підкреслював: «Схема відома — спочатку Київрада відміняє своє рішення щодо землі, а потім програє в суді. Для цього можна допуститися простих формальних неточностей». Колишній мер знав... Схема працювала — Київрада програвала, наприклад, тому що її представник вчасно не надав необхідні документи... Спочатку Господарський суд м. Києва, розглянувши справу № 30/491-А (суддя Т. Ващенко), постановив відмовити у задоволенні позову ТОВ «Альянс-Центр». Але Апеляційний господарський суд міста Києва цю постанову скасував. Такий висновок суду апеляційної інстанції підтвердив і Вищий адміністративний суд України за результатами розгляду відповідної касаційної скарги об'єднання співвласників багатопверхового будинку (ОСББ) «Пушкінська-20». «Станцію метро “Театральна” засудили до знищення», — резюмує «Вечірній Київ» [27].

«Театральна» знову в центрі уваги преси: «Будівництво в центрі столиці залишається» [28]; «Забудовник “Театральної” має намір будувати і нікого не хоче слухати»; «Наступ на зелені зони Києва триває». Не береться до уваги акт комісії щодо результатів обстеження метрополітену «Театральна». Хоча у документі зазначено, що «будівництво створює загрозу нормальній роботі станції та безпечному перевезенню пасажирів, що виявляється у порушенні гідроізоляції станції у період сильних атмосферних опадів, руйнування конструкцій у результаті зсуву ґрунту або падіння будівельних конструкцій». Не кажучи вже про пересиченість будівлями цього мікрорайону і брак зеленої зони.

Тим часом, у генеральному плані забудови Києва на період до 2020 року жодна житлова забудова на цих ділянках не передбачена» [29]. Не дослухаються до громадських слухань, де мешканці і артисти Театру одногосно вимагають повернути сквер. Забудовники на такі слухання навіть не приходять [30].

12.12.2007 Мінкультури включає земельну ділянку по вулиці Богдана Хмельницького, 7 до охоронної зони Театру ім. Лесі Українки, а вже через тиждень Київрада рішенням від 20.12.2007 № 1464/497 продає цю ж земельну ділянку ТОВ «Альянс-Центр». Без аукціону, за сміхотворну суму в 2 млн. гривень, що на той час дорівнює ціні трикімнатної квартири на Печерську, але зовсім не земельній ділянці у центрі столиці.

Незабаром, у березні 2008 р. забудовник отримує новий дозвіл на будівництво від Інспекції архітектурно-будівельного контролю в місті Києві, хоча жодне з вказаних раніше порушень, не було усунутих. Спочатку кияни сподівалися, що іде зовнішнє укріплення метрополітену, проте вантажівки, які кожні десять хвилин вивозили ґрунт скверу і риття небезпечного котловану, знову спонукали громаду до активних дій.

Розташування в центрі міста і над станцією метро біля Київради, зробило «Театральну» точкою № 1 у списку гарячих точок забудовних війн міста. Символом зневаги до чинного законодавства, історичної пам'яті і національної спадщини, безпеки громадян. «Перемога громади на “Театральній” необхідна всьому місту — бо це перемога для всіх киян, адже поки у війні з киянами перемагає корупція», — вважає І. Карманова, яка постійно доносить до громади і точно аналізує новини київських забудовних війн [31]. Кияни розуміють, що їхні досягнення 2006 р. анульовані і поновлюють протести. У листопаді 2008 р. Л. Черновецькому було передано 3000 підписів мешканців столиці проти зазначеного будівництва. 13 числа того таки місяця Прокуратура Києва у зв'язку із порушенням містобудівного законодавства та на підставі ст. 22 Закону України «Про прокуратуру» внесла до Державної архітектурної інспекції Мінрегіонбуду припис про скасування дії дозволу на виконання будівельних робіт на цій ділянці. Незважаючи на це, будівництво інтенсифікувалось. 25.11.2008 Головне управління з надзвичайних ситуацій КМДА звернулось до Інспекції державного архбудконтролю щодо можливих негативних наслідків будівництва для населення і поряд розташованих об'єктів містобудування. Попри це звернення будівельні роботи інтенсифікувались ще більше. 28.11.2008 Інспекція внесла припис про зупинку робіт. Вони все одно продовжувались.

Бурхлива прес-конференція громадськості 1.12.2008 привернула увагу всього міста. Цікаво, що вікна Всеукраїнського прес-центру при Українському національному інформаційному агентстві УКРІНФОРМ виходять просто на це поле забудовного бою. Отже, журналісти знімали, не виходячи з зали.

Забудовна війна на «Театральній» набуває свої публічні обличчя: крім мешканців ОСББ «Пушкінська 20» та прилеглих будинків, ними стають народний депутат В. Стретович, народний архітектор М. Жаріков, народна артистка О. Смолярова, популярний журналіст і ведучий передачі «Свободи слова» на каналі ICTV А. Куликов. Ці відомі особистості привертають ще більшу увагу до проблеми.

«Театральній» наказали довго жити, — намагається іронізувати газета «Вечірній Київ» на початку грудня 2008 р., — Леонід Чорновецький заборонить будівництво, яке може призвести до руйнування станції метро» [32]. Вкотре кияни очікують виконання мерських слів. Вкотре даремно. 8.12.2008 Державна архбудінспекція скасувала дозвіл на будівництво, проте так хитро, що пунктом другим свого наказу практично надала можливість забудовнику продовжувати роботи на повну силу. «Поблизу “Театральної” будують ... і ніхто не знає, що саме незаконно зводять на перетині Пушкінської та Богдана Хмельницького», — продовжує «Вечірка» у січні 2009 р. [33]. Там викопаний величезний котлован і працює будівельний кран.

За осінь–зиму 2008/09 рр. депутати Київради звертаються до мера міста з депутатськими запитами щодо забудовної війни біля мерії: О. Зінченко (БЮТ), А. Шлапак (Блок Черновецького), Д. Андріївський (Блок Кличка), Н. Новак (Блок Кличка). Проте їх запити розчиняються в надрах міської бюрократії. Фракції Блока Кличка і БЮТ продовжують звертатися до прокуратури і міських служб. Інтернет-спільнота постійно тримає забудовну війну на Театральній у центрі уваги. «Збережи старий Київ», zabudovi.net, deribanu.net, solotemka.org, pravda.com.ua, kiyany.obozrevatel.com, mycityua.com, odnoklassniki.ru — це ті сайти, де вона найбільш активно і часто обговорюється. Побіжний пошук у гуглі видає численні посилання. Інформаційні агенції УНІАН, Укрінформ, Інтерфакс постійно розповсюджують новини щодо забудовної війни. Ту аудиторію, що отримує новини за допомогою радіо, інформують «Голос Києва» та «Час культури». Телепередача «За вікнами» на СТБ знімає і показує спеціальний сюжет щодо забудовних війн, зокрема Театральної. Новини на «5-му каналі», каналі «Сіті» та «К1» інформують киян про розвиток подій.

Докочується протестна хвиля і до Верховної Ради України. Окрім постійного захисника інтересів громади на Театральній народного депутата В. Стретовича, депутатські запити стосовно проблеми навесні 2009 р. подають і озвучують на пленарних сесіях Верховної Ради народні депутати Ю. Кармазин і В. Марущенко. Народний депутат В. Яворівський, голова комітету з культури і духовності, звертається до Міністра регіонального будівництва і розвитку В. Куйбіди з листом, де просить зупинити будівництво. Голова тимчасової слідчої комісії Верховної Ради з питань розслідування обставин порушення Кон-

ституції та законів України, прийняття протиправних рішень посадовими особами Київської міської ради та її виконавчого органу, народний депутат К. Куликов включає «Театральну» у свій звіт. В. Стретович у кількох виступах з трибуни Верховної Ради говорить про цей факт. Він же проводить зустріч громадськості з Прокурором Києва щодо цього питання. А будівництво продовжується, хоча 03.03.2009 закінчився термін дії навіть незаконного дозволу № 0135-Шв на виконання будівельних робіт.

Громадськість звертається до Президента, Прем'єр-Міністра, відповідних міністрів, правоохоронних органів, і 7.04.2009 проводить гучний пікет-протест. Збираються артисти і мешканці прилеглих будинків, архітектори і будівельники, пенсіонери і студенти, а також народні депутати, депутати Київради, журналісти. Протестувальники розцінюють ситуацію як таку, що може призвести до техногенної катастрофи у центрі столиці, вимагають від Київради повернути земельну ділянку до комунальної власності і відновити Театральний сквер. Звучать заклики знести паркан і закидати котлован землею або сміттям. Пікет прикрашений красномовними плакатами, і збирає сотні киян. На сходинах Театру кияни виступають із закликами не тільки відновити сквер, а зберегти Київ. Саме про це йдеться на прес-конференції 10.04.2009 в агентстві УКРІНФОРМ: «Чи побачать древній історичний Київ наші нащадки за недолугими коробками офісних, розважальних забудов або скільки часу треба для того, щоб навіки знищити віковичну красу столиці України».

«Чи можна зупинити будівництво?», — намагається розібратися у квітні 2009 р. І. Карманова на сторінках газети «Уікенд» [34]. Під тиском громадськості і на підставі численних містобудівних порушень це робить Мінрегіонбуд, спираючись на приписи Прокуратури міста. Рішення спеціальних нарад і колегії Міністерства однозначні: будівництво заборонити, кран демонтувати, видану 2004 р. позитивну експертизу скасувати. Виникає колізія: будувати заборонено, а власник земельної ділянки — громадянин Росії В. Алієв — не збирається погоджуватися з рішенням державних українських установ. Він знову подає справу на судовий розгляд, повідомивши громадськості: «я виграю всі суди». А може, варто влаштувати сквер з красивим фонтаном, щоб раз і назавжди зняти соціальну напругу? І як у Нью-Йорку, встановити там скромну табличку: «приватна власність для загальної насолоди»? Скільки ще триватиме напруга в пасіонарній зоні Києва? Чому навчила ця забудовна війна городян, а чому владу?

Виникає питання: *чи може взагалі громада перемогти у забудовній війні?* Проаналізований нами довготривалий і ще не закінчений бій громади з незаконними рішеннями і діями влади та бізнесу дає неоднозначну, але все ж таки позитивну відповідь. Громада може і має відстоювати свої конституційні права

у правовий спосіб, бо це є єдиним шляхом до сталої демократії. Головними інструментами громади мають бути законність, гласність та наполегливість, залучення різних громадських організацій, робота з депутатами всіх рівнів і різними політичними силами, постійний моніторинг дій міської та районної влади щодо проблемної ситуації. А також, і перш за все, глибока впевненість, що перемога у кожному окремому випадку є ланкою у загальному позитивному розвитку України.

1. Лотман Ю. М. Об искусстве. — СПб, 1998. — С. 578
2. Мусієнко О. С. Метафізика міського ландшафту // Мистецтвознавство України: Зб. наук. пр. — К., 2008. — Вип. 9. — С. 165–174.
3. Мусієнко О. С. Урбаністичні мотиви у французькому кіно // Мистецтвознавчі записки: Зб. наук. пр. — К., 2008. — Вип. 13. — С. 75–85.
4. Вулиці Києва: Довідник / За ред. А. В. Кудрицького. — К., 1995. — С. 182.
5. ДАК, ф.163. оп. 58. спр. 136. арк. 3.
6. Там само.
7. <http://www.zabudovi.net/>.
8. Романюк А. Межвластие на радость настройщикам: В Киеве оживились проблемные стройки // Газета по-киевски. — 2006. — 27 апр.
9. Веремий В. Вали забор, ребята! // Газета по-киевски. — 2006. — 1 июня.
10. Небайдужий Х. Відрижка земельного дерібану // Українська столиця. — 2006. — 2/8 чер.
11. Мафуцук А. Строительные ВОЙНЫ Киева // Газета «Новая». — 2008. — 11 чер.
12. Новицкий В. Супербутик вместо пам'ятника // Уикенд. — 2006. — 8 июня.
13. Районные депутаты поддержали противников стройки на метро «Театральная» // Газета по-киевски. — 2006. — 10 июня.
14. Райрада против стройки // Сегодня. — 2006. — 13 июня.
15. Фонтаний Е. Война за «пяточок» на «Театральной» // Сегодня. — 2006. — 5 июня.
16. Фонтаний Е. Быструшкин срочно отозвал свою подпись // Сегодня. — 2006. — 5 июня.
17. Фонтаний Е. В центре Киева продолжают скандальную стройку // Сегодня. — 2006. — 22 июня.
18. Фонтаний Е. Драма на «Театральной» превращается в войну // Сегодня. — 2006. — 26 июня.
19. Фонтаний Е. Кухаренко запретил стройку // Сегодня. — 2006. — 26 июня.
20. Фонтаний Е. Стройку на «Театральной» приостановили, но не запретили // Сегодня. — 2006. — 1 июля.
21. Герасимчук В. Борьба за сквер // День. — 2006. — 17 июня.
22. Кулачні бої біля Театру ім. Лесі Українки // Громадська Рада. — 2006. — № 22 (липень).
23. Горбачев Г. Миазмы пропитали центр столицы // Уикенд. — 2006. — 6 июля.
24. Веремий В. Сегодня ждем отмены стройки // Газета по-киевски. — 2006. — 13 июля.
25. Фонтаний Е. Финита ла стройка // Сегодня. — 2006. — 15 июля.

26. *Петровський О.* Станцію метро «Театральна» засудили до знищення // Вечірній Київ. — 2007. — 6 жовт.
27. *Фонтаній Е.* Стroyка в центрі столиці остається // Сьогодні. — 2007. — 28 лют.
28. *Кривда М.* Наступ на зелені зони Києва триває // Голос України. — 2007. — 20 верес.
29. *Фонтаній Е.* Застройщик «Театральной» намерен строить и никого слушать не хочет // Сьогодні. — 2007. — 3 марта.
30. *Карманова И.* В войне с киевлянами побеждает коррупция // БудМайстер. — 2008. — № 17 (верес).
31. *Карманова И.* Драма скверика напротив Русской драмы // Уикенд. — 2008. — 13 нояб.
32. *Рудницький Ю.* «Театральній» наказали довго жити // Вечірній Київ. — 2008. — 4 груд.
33. *Шелест Т.* Поблизу «Театральной» будуть... // Вечірній Київ. — 2009. — 27 січ.
34. *Карманова И.* Стroyка над метро «Театральная» // Уикенд. — 2009. — 16 апр.